

Heide [VERTELT]

www.heidevertelt.be

285

29 juni 2025

Kijken bij de burens: De astronomische klok van Putte Kapellen.

Artikel uit de "Zondagsvriend" van 30 augustus 1951.

Willem Smolders aan het werk.

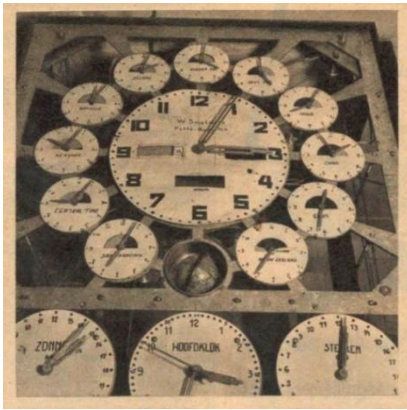
Het was toevallig dat wij onlangs te Putte- Kapellen hoorden spreken van de "wonderklok".

"Dat moet ge eens gaan bekijken, Meneer. Een werk van jaren, alles zelf vervaardigd door onze horlogemaker. En schoon! Ge zult er paf van staan". Wij gingen, zagen en... stonden paf! Want als wij van een kunstwerk op dit speciale terrein horen spreken denken wij onmiddellijk en terecht aan onze Zimmertoren te Lier, dit wonderwerk van stielmanschap, dat terecht de bewondering van Belg en vreemdeling afdwingt. Des te meer verheugt het ons thans de gelegenheid te hebben te wijzen op een tweede phenomeen op dit zelfde terrein, nl. op de jonge uurwerkmaker Willem Smolders van Putte-Kapellen. Jong? Inderdaad! Hij werd geboren 11 Januari 1923 en heeft dus nog geen drie kruisjes achter de rug. Als studies: lagere school in zijn gemeente en daarna de Vakschool voor Diamantbewerking, afdeling Horlogerie, bij de Aalmoezeniers van de Arbeid te Antwerpen. Zijn technische studies waren schitterend, want hij behaalde zijn einddiploma met de grootste onderscheiding en oogstte niet minder dan 276,5 punten op de 300! Maar dit was slechts een eerste stap: het verwerven der elementaire kennis. De rest moest komen "al doende", dat is, al werkend en studerend.

Electriciteit en astronomie waren de twee grote bronnen die moesten aangeboord worden. Studeren dus. En werken! Eerst kwam aldus een secondenregulariteur tot stand. Vervolgens een planetarium, een datumklokje met 7 wijzerplaten en een maanklokje met 5 wijzerplaten, waarvan er 4 op de slinger gemonteerd zijn. Is dit voldoende om Willem Smolders te introduceren? Op geen stukken na! Want dan ziet gij in hem niets anders dan de meesterhorlogemaker, die een pracht van een werk verwezenlijkt heeft en daarvoor rechtmatig mag in de bloemen gezet worden. Maar gij zoudt allicht de mens, de eenvoudige, joviale en niets-grootse polderjongen voorbijlopen. En dat zou hem méér hinderen dan dat men zijn werk zou negéren. Want dat is het juist wat ons, naast het sublieme van de verwezenlijking op technisch gebied, het meest getroffen heeft: die hartelijke eenvoud, die zelfzekerheid van "ik kan wat" volledig in harmonie

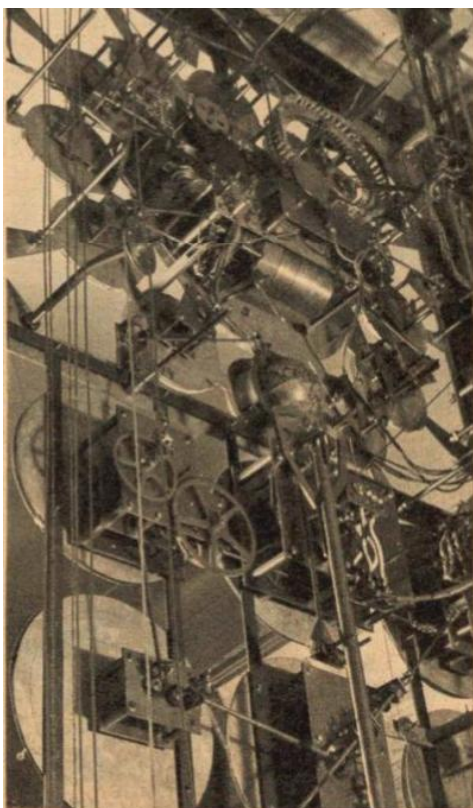
In dit kader uw reclame, dat kan !
Je bereikt er een 1500 gezinnen mee wonende
rondom ons mooie Heide.
nog goedkoper reclame maken kan echt niet!

De voorkant van het uurwerk

gehouden door het bewustzijn van "wat ik kan is ondergeschikt aan wat ik ben". Zo die liefde voor en die trots op zijn geboorteplaats: ik ben van Putte en ik blijf van Putte; zo die eenvoud in de omgang en die achting voor zijn ouders, die veel trotser zijn op het werk van hun zoon Willem zelf; zo die krachtige, gemeente handdruk bij kennismaking en afscheid. Een kunstenaar en tevens een eenvoudig mens. Zo is Willem Smolders. Zo moet hij blijven, Want hij moet weten - en beleven! Deze klok omvat 55 wijzerplaten met 117 aanduidingen, verdeeld over 4 kanten. De voorkant telt er 28, de zijkanten elk 13. De achterkant bestaat uit een wijzerplaat, slagwerk met automaten en folklore. De voet verbeeldt de 9 Belgische Provincies. .. Vanaf hier wordt het artikel erg technisch... hebben we overgeslagen.

In een spiegel kan men het raderwerk en de elektrische geleidingen zien. Er zijn meer dan 30.000 verschillende afzonderlijke deeltjes aan verwerkt die alle eerst moesten getekend en berekend worden alvorens tot de uitvoering kon overgegaan worden. Anderhalf jaar was er nodig om het werk gans uit te tekenen, uit te werken en te berekenen en reeds 8 jaar of circa 9.600 uren wordt er aan de bouw gewerkt. Er dient rekening mede

Het mechanisme: een puzzel van 30.000 onderdelen en raderen. « Maar het is zo eenvoudig! » zegt Willem. Wij geloven hem op zijn woord...

gehouden te worden dat alle onderdeeltjes in eigen werkhuis vervaardigd worden. Er werden 584 raderen gesneden, de rondels niet medegerekend; meer dan 50.000 gaten geboord. De hoogte meet 3 m. en de voet 2 m. x 1,75 m. Dit alles komt in een fijn meubel te staan zodat de hoogte dan 3,50 m. zal bedragen. In de voet bemerkt U tevens 3 schakelborden voor de electriciteit. Een voor de omzetting van wisselstroom 220 of 110 volt op 24 en 18 volt gelijkstroom. Een schakelbord voor de verlichting der klok; 31 lampen, 4 schijnwerpers met automatische schakelaar. Daar de klok

electrisch werkt zou het kunnen gebeuren dat een stroomonderbreking voorkomt. De hoofdklok blijft dan ongestoord verder werken terwijl de overige mechanismen blijven staan. Bij het terugkeren van de stroom wordt alles langs elektrische weg terug gelijk gezet en dit met een snelheid van 28 minuten per minuut tot alles weer op juiste tijd staat. Aan deze schakeling alleen werd 530 meter elektrische draad verwerkt met 845 contactpennen. Verder

kan men nog vermelden dat de 23 bobijnen door de maker zelf berekend en gewikkeld werden. De 10 gewichten die in de klok hangen als aandrijving voor de verschillende mechanismen hebben een totaal gewicht van 40 kg. Het uurwerk is zodanig gebouwd dat het gemakkelijk uiteen kan genomen worden om het dienstig te maken voor tentoonstellingen. Alvorens het te verplaatsen worden alle mechanismen vergrendeld zodat deze niet kunnen afwijken. Kleine fouten kunnen dan nog verbeterd worden met een 12-tal kleine knopjes die afzonderlijk geschakeld zijn en met de goede gang van het uurwerk niets te maken hebben en die alleen dienen om de klok terug gelijk te zetten wanneer deze verplaatst wordt. De uren voor de verlichting kunnen voor een week op voorhand gezet worden bij middel van stopkontakten. De wijzerplaten, wijzers en cijfers werden ook zelf vervaardigd. De verschillende stroomimpulsen worden gegeven door kwikcontacten 23 in het totaal en sleepcontacten. Deze astronomische klok is thans zo goed als geheel afgewerkt en voltooid.

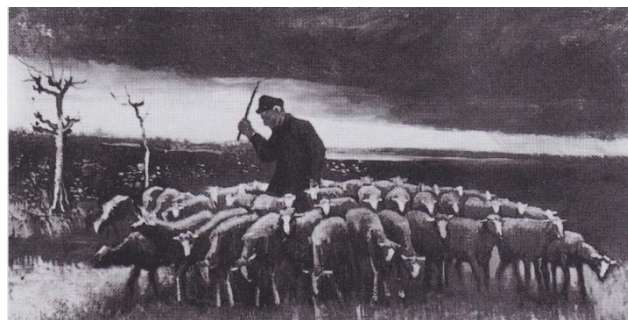

“De Smoldersklok”, zoals ze nu genoemd wordt is een indrukwekkende astronomische klok, gebouwd door de Putse uurwerkmaker-juwelier Willem "Wim" Smolders (1923–2006). Tussen 1943 en 1952 werkte hij bijna 10.000 uur aan dit meesterwerk, dat 3,5 meter hoog is, meer dan anderhalve ton weegt en bestaat uit 30.000 met de hand vervaardigde onderdelen. De klok toont onder andere de stand van de zon, maan en planeten, de dierenriem, sterrenregens en getijden in Antwerpen, Oostende, Dover en Brest. Daarnaast rijdt er elk uur een treintje met wagonnetjes die de Belgische provincies voorstellen. Sinds 1997 is de Smoldersklok te bewonderen in het Erfgoedcentrum Hoeve Van Paesschen, gelegen aan de Van Paesschendreef 3 in Kapellen. Bezoeken zijn enkel mogelijk onder begeleiding van een gids en dienen minstens 14 dagen op voorhand gereserveerd te worden via het e-loket van de gemeente Kapellen. (bijdrage van Wim Kuyps)

Een Kalmthoutse legende, de brandende schaapherder.

Eens had een schaapherder in de heide van Calmpthout een beurs met gouden geld gevonden. 't Was de pastoor die ze verloren had. Deze ging op zoek naar zijn schat en als hij onderweg de schaapherder ontmoette vroeg hij hem:

- *Vriend, hebt gij, bij toeval, geen beurs met gouden geld gevonden?*
- *Neen, meneer pastoor, antwoordde de herder, ik heb niets gevonden.*
- *Zeg de waarheid, man, ging de pastoor voort, want schielijk had hij achterdocht in den schaapherder gekregen, ge moet weten dat het geld dat ik verloren heb van den arme is. God zou u onmiddellijk straffen indien gij het behouden moest.*
- *Dat ik eeuwig brande indien ik het gevonden heb!*

En zie, die woorden waren nog niet uitgesproken of de schaapherder stond in vuur en vlam. En hij brandde heel en al op, zoodat er van hem niets meer overbleef dan een hoopje asche waaronder de pastoor de beurs met de goudstukken vond.

Sindsdien blijft de ziel van den schaapherder in laaien gloed over de Calmpthoutsche heide dwalen en zij zal er blijven dwalen tot in der eeuwigheid.

(Uit De Vlaamsche vertelselschat. 1925 , ter beschikking gesteld door Wim Kuyps)

Vanaf 1972 kon er al gefietst worden, nu nog altijd populair!

In de jaren '70 werd het fietsen populair, ook in onze streek. De gemeenten Wuustwezel, Essen en Kalmthout, drie landelijke gemeenten, waren in 1972 het decor om hier de allereerste bewegwijzerde fietsroute van het land uit te stippelen. Het fietspad ging toen de geschiedenis in als de “57 kilometer”. Het duurde nog tot de jaren '80 vooraleer dit fietspad een naam kreeg “het Heidepad”. Door de jaren heen werden er aan de tocht kleine aanpassingen gedaan en 26 jaar na het eerste gebruik van het pad (1998) begon men te spreken van de “Heideroute”. Zowat iedereen in onze streek, die van fietsen houdt, heeft ongetwijfeld dit pad al geheel of gedeeltelijk bereden. Vanaf Visit Kalmthout kan je de toer aanvatten, je vertrekt door de heide richting Verbindingsweg. Na een passage via Essen Hoek komt men aan in Essen waar men even de landsgrens volgt om vervolgens richting Horendonk en Nieuwmoer door de Maatjes te rijden en zo Wuustwezels grondgebied te bereiken. Langs de Wuustwezelse wijk Braken gaat het rondom van het centrum van

Wuustwezel om zo op Gooreind terecht te komen. Na een passage van het industrieterrein Bosduin gaat het richting Heide en kom je terug op de startplaats bij Visit Kalmthout. Wie 57 kilometer te lang vindt om te fietsen kan kiezen voor de verkorte versie die vanuit Visit richting Heuvel loopt en in Nieuwmoer aansluit op de langere tocht. Info: www.kempen.be. De fietsroute die in 1975 officieel werd voorgesteld viert dit jaar haar 50 jarig bestaan!

De Broekbar: Zomergevoel met een uniek randje in Achterbroek

Wat krijg je als een paar jonge enthousiastelingen, een oude steenfabriek en een flinke dosis dorpsliefde samenkomen? Juist: De Broekbar – een gloednieuwe zomerbar die deze zomer het rustige Achterbroek op de kaart zet.

Van idee tot ervaring

“Al jaren zeg ik dat we eens iets voor Achterbroek moeten doen,” vertelt Dries Nelen, één van de initiatiefnemers. Samen met vrienden droomde hij van een kleinschalig festival, geïnspireerd op het vroegere Broekrock van de Chiro. Toen ze hoorden dat de oude steenbakkerij was omgebouwd tot polyvalente ruimte, begon het te kriebelen. “Via via kwamen we in contact met de eigenaar, die het gebouw voor langere tijd wilde verhuren,” vult Tijl aan. En alsof het zo moest zijn, zocht Gert – die eigenhandig een spiegeltent bouwde – net een plek om zijn creatie binnen onder te brengen. 1 en 1 werd plots 2. “Gert krijgt carte blanche binnen, wij zorgen voor de rest.”

Een zomerbar met karakter

De Broekbar wordt geen doorsnee pop-up. “Het wordt een plek waar je écht wil zijn,” zegt Tijl. “Zelfs bij regenweer

blijft het gezellig, want dan verhuizen we

gewoon naar binnen.” De bar biedt plaats aan zo’n 150 mensen – 100 buiten, 50 binnen – en opent op 12 juli, het weekend na Achterbroek Kermis. “Dan is het al een heel weekend feest in ‘t dorp”, zegt Dries, “daar wilden we zeker rekening mee houden”. De locatie is niet alleen charmant, maar ook slim ontsloten. “Om druk verkeer op de Kalmthoutsesteenweg te vermijden, hebben we een bruggetje aangelegd,” legt Dries uit. “Zo kunnen wandelaars en fietsers via het Ruiterspleintje en de Wolfsheuvel komen, langs de kleiputten en het beschermde vogelnatuurgebied. Zalig om tot rust te komen.”

Meer dan een bar

De Broekbar is open op vrijdag (vanaf 16u), zaterdag en

zondag (vanaf 14u). Maar de organisatoren zijn flexibel: “Als er fietsploegen willen passeren, doen we gerust vroeger open.” De zomerbar blijft open tot half of eind september, afhankelijk van het weer en het succes. En er is meer op komst. “We denken aan kleine evenementen, zoals een moederdagontbijt,” zegt Tijl. “En vanaf oktober plannen Gert en Karolien Matthyssen theatervoorstellingen voor scholen en families. De ruimte kan ook gehuurd worden voor babyborrels of

Een eerste blik op de toeg, werk van Gert

vlnr: Gert, Tijl, Dries en Sven

rustige feestjes. Zelfs de winter is al in zicht. Misschien komt er wel een Winterbar, of keert Bar Bomma terug."

Een project gedragen door familie en vrienden

Wat begon als een wild idee, groeit dus uit tot een warm project gedragen door vrienden, familie en burens. "We doen dit naast ons werk en studies, dus het is nog even knallen," zegt Dries. "Maar het wordt iets unieks."

(Bijdrage van Ann Francken)

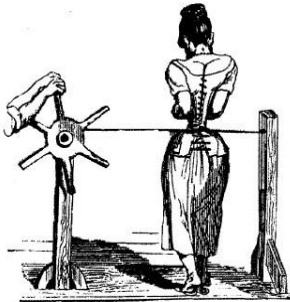

Oude en vergeten beroepen van vroeger

Vandaag: Korsettenmaker (74)

Een korsettenmaker

was oorspronkelijk de vervaardiger van keurslijven. Het keurs, keursje of rijglijf maakte oorspronkelijk deel uit van de zichtbare kleding, maar werd allengs tegen de achttiende eeuw een onder de bovenkleden gedragen stijf rijglijf, dienend om het bovenlijf, de middel, de buik en de heupen de gewenste slanke vorm te geven. Een korset (of keurslijf) is een kledingstuk bedoeld om de taille en/of de boezem te accentueren.

Korsetten worden soms ook om medische redenen gebruikt om het lichaam steun te verlenen. Normaal maakt het korset deel uit van het damesondergoed, maar in de 19e eeuw werd het soms ook gedragen door dandy's (modebewuste mannen). Aan de achterzijde kan het geheel strak bijeen worden getrokken door middel van een lange veter. Voor het aantrekken van het korset heeft de draagster dan echter wel assistentie nodig. Soms bevindt zich aan de voorzijde daarom een zogenaamde "busk". Dit is een sluiting waarmee de draagster het korset op een gemakkelijke manier zelf zonder hulp kan aan- en uitdoen.

Flauwvallen

De verschillende verticale baleinen dienen om het lichaam voldoende steun te geven. Stijve en flexibele baleinen worden toegepast naargelang hun positie in het korset. Bij de ronde vormen aan de zijkant van het lichaam gebruikt men de flexibele baleinen, aan voor- en achterzijde van het korset meestal de stijve baleinen. Vele jonge dames droegen al sinds hun jonge jaren een korset om hun taille zo snel mogelijk onder controle te hebben. Voor de Tweede Wereldoorlog was het dragen van een korset een gewone zaak. Alleen de hoogste klassen konden zich een luxueuze uitvoering permitteren met kant en borduurwerk. Door de soms extreme vormen, ook wel wespentaille genoemd, werden soms vele vitale organen van de vrouw verschoven en geplet. Dit was het geval voor onder andere het middenrif. Een korset maakt slanker maar het dragen ervan gaat ten koste van de beschikbare longinhoud. Zwangere dames droegen een speciaal korset, maar stelden dit zo lang mogelijk uit. Vele dames vielen flauw door het dragen van deze oncomfortabele korsetten en ontwerpers gingen dan ook snel op zoek naar een nieuwe stijl.

(bijdrage van Paul Witters)

Oud uitbaatster van De Kar overleden.

Op 22 juni overleed Lisette Ooye, bij vele mensen gekend als "Lotje van de Kar". Lotje werd geboren in Essen op 18 mei 1953. Samen met haar man Marc Calle was zij jarenlang de uitbaatster van het restaurant De Kar. Lotje werkte eerst enkele jaren bij Luc Van Koolen, de eerste uitbater van de Kar vanaf 1975, om nadien met Marc zelf deze zaak over te nemen in 1984. In 2006 werd de zaak overgegeven en gingen Marc en Lotje elk hun weg in de horeca. Lotje verhuisde naar Boom en Marc bleef hier in de streek actief. De laatste tijd waren ze opnieuw samen en woonden in Loenhout. Lotje is bij velen onder ons nog gekend, er is geen afscheidsviering voorzien. Zij rust in vrede!

Renovatie “kapelleke Heide” gestart!

De gemeente Kalmthout is deze week gestart met het uitvoeren van de eerste werken voor het renoveren van het “kapelleke”. Door eigen personeel werden de goten en afvoerpijpen vervangen in duurzaam materiaal. De renovatie van het allereerste bouwwerk in de “Suyderheide”, zoals onze streek toen noemde, kadert in het project “Denk mee voor Heide” van 2023. Er werd een werkgroep in het leven geroepen om dit mee te ondersteunen. De gemeente gaat eerst de buitenzijde onder handen nemen. Het bouwwerk zal gezandstraalt worden, de toegangsdeur wordt vernieuwd, glasraampjes worden vervangen, de groendienst gaat de omgeving rondom de kapel wat opruimen. Nadien is het de beurt aan de werkgroep om de kapel aan de binnenzijde aan te pakken. Vooral dit was een doorn in het oog van verschillende omwonenden, gelovig of niet. Ondertussen is er al wel wat beterschap gezien de gemeentediensten regelmatig toezicht houden op sluikstort in en rondom de kapel. In het boek “*waar lijn 12 haar sporen achterliet*” kan je lezen welke betekenis de kapel heeft in de geschiedenis van ons jonge dorp en raak je er zeker van overtuigd dat wij dit relict voor het nageslacht moeten behouden als blijvende getuigenis van het ontstaan van ons dorp!

Nieuwe exemplaren:

Ondertussen is het boek al aan de derde druk toe en zijn er opnieuw boeken geleverd bij de verkooppunten. Het boek blijft dus nog steeds te koop aan 35 euro op de verschillende punten: in Kalmthout: *dagbladhandel Bouckaert-Pelckmans, Market Carrefour, Visit Kalmthout en het Arboretum*. In Essen: *VVV Essen, Tasberg, dagbladhandel Essen Press en dagbladhandel Brems Wildert*. In Kapellen: *dagbladhandel Blauw Hof*.

’t Kapelleke had zijn waarde!

In een publicatie uit 1962 van de toen 80-jarige Jef Goossenaerts lezen we het volgende: “*t’Schijnt dat ik als kleine jongen een hakkelaar was. Zodat moeder op zekere zondagnamiddag in mei, of even later, met haar kwekeling (natuurlijk te voet) op bedevaart ging naar “de draaibomekes”, het kapelleke een heel eind voorbij focemaat en Heikant, langs de baan Kalmthout-Kapellen. Ik meende dat ik de wereld uitging. En veel hei dat er onderweg nog te zien was! En veel brem dat er stond! En mooi dat die bloeide! Toch nie mooier dat die pereboom in het “verre” noorden die ik een tijd te voren na wekenlange ziekte op een*

zonning voorzomerdag plots te zien kreeg. Een verrassende, ontzaglijke ruiker van hagelwitte bloemen, een beeld van de lente dat voor mij, die zoveel indrukwekkende lentes mocht zien, overgelijkelijk gebleven is. En hoe oud of jong was ik toen ik met moeder mee mocht “naar Sinte lesie” op de Nieuwmoer weet ik niet meer. In den donkere gingen we terug naar huis en kwamen een koppel tegen dat gearmd liep. Moeder waarom houden die elkaar vast? “Om niej in de sloot te vallen”, zei moeder. Meer heb ik er niet van onthouden maar - ge voelt het – er later wel over nagedacht!

Jozef (Jef) Goossenaerts werd geboren in Achterbroek op 25 februari 1882, hij zette zich zijn leven lang in voor de “*Vlaamse volksontvoogding*”. In 1897 was Goossenaerts één van de stichters, en vervolgens penningmeester van Het Heidebloempje, de katholieke en Vlaamsgezinde scholieren- en studentenbond van Essen, Kalmthout en Wuustwezel.

Buurtkoffie in Dennendael.

A collection of various hats and headpieces displayed on a stand. The hats include a large red flower hat, a green hat with a veil, a yellow hat with a veil, and several other colorful and ornate designs. The hats are arranged on a stand with multiple levels, and some are hanging from a wire rack. The background shows a window with a view of greenery outside.

Uit de oude doos!

Op de foto de jonge “*tuinwijk*”, het zijn de huizen op de Kapellensteenweg vanaf de Thillostraat tot de Rode weg. De foto toont het prille begin van deze kleine wijk. De Kapellensteenweg zelf was nog een kasseiweg met bredere bermen. Middenin, het pand met de ronde boog, was er het Joodse “*Hotel Bruner*”, wat later bekender werd als dancing “*Vredenburg*”. Al deze huizen staan er nog, sommigen werden al wel wat verbouwd.

Heide-Calmthout — Caté "In de Helderust"

3464, F. Hoelen, phot., Cappellen

3464, F. Hoelen, phot., Cappellen